

dcera – 148 *člověčstvie* člověčenství, lidství – 150 *přezmlélá* velmi milovaná, nejdražší – 152 *osvěta* světlo – 154 *hospoda* paní – 155 *rozploda* rozmnožení – 160 *podíž* pojd – 161 *usmiešenie* úsměv – 165 *kochati* se těšiti se, veseliti se

166 *fiola* fialka – 169 *szořila* k zralosti přivedla – 175 *po sledediech, po kúriech* po stopách, po kúrech – 176 *vonně* (adv.) vůní – 179 *pochvilé* prázdnost, volná chvíle – 180 *po výhľedech* v dohledu – 182 *násěč* nach, purpur – 187 *tvrdná* pevná – 192 *záponami* náhrdelníky, sponami – 196 *okrášl* okrášli – 198 *spieše* rychle – 199 *veš smieše* všečen smíchu – 202 *zvdše* zval – 203 *milostně* láskyplně – 211 *kuoruov* kúrů (andělských) – 216 *zatvořila* zavřela – 219 *szořila* viz v. 169 – 224 *ač* jestliže – 230 *zděli* učinili – 246-247 *přichýlila*... *otchýlila* naklonila... odvrátila – 259 *jiezda* dráha – 260 *sieň* palác – 261 *stien* stín, zástita, ochrana – 263 *všejedné* trojjediné – 264 *opatřiž* shlédni – 271 *vzvlékl na se tělesenstvie* vzal na sebe tělesnou podobu

PLÁČ SVATÉ MAŘIE A PLÁČ MARIE MAGDALENY

Obě tyto skladby jsou dochovány v t. zv. rukopise Hradeckém a jsou pravděpodobně od téhož básníka. *Pláč svaté Mařie* rozvádí téměř samostatně motivy latinské básně *Qui per viam pergitis*, jež je u nás doložena počátkem 14. století v klášteře Svatojirském na Hradčanech. – Předlohou *Pláče Marie Magdaleny* je prozaické kázání na evangelium Janovo (20,11-18) připisované – zřejmě neprávem – buď Origenovi, nebo Anselmovi, které vynikalo využíváním osvědčených prostředků kazatelských, především hojným citováním a parafrázováním bible; český autor dovedl originál velmi dobře a výrazně napodobit i rozvádět.

PLÁČ SVATÉ MAŘIE

Běda mně synáčka mého,
srdečného, zmilelého.
Pyčte všichni se mnú jeho,
nevinně zahubeného.

5 Juž všě krása s něho sešla,
všě túha v mé srdce vešla.
Již se tělo dolóv boří,
a mé srdce v túhách hoří,
viece viecež túhy spoří;
10 div, že mne hned neumoří.

Nezdálo mně se hubeněj,
všie již túhy naplňeněj,
by jmu bylo co trpěti
a mně ty túhy viděti
15 a tu hořkú žalost jmieti.
Nevědě sobě co zdiati.
Lepšieho sem se nadála
a den ote dne čakala,

20 plným mým srdcem žádala,
a južt sem túhy doždala.

Již vizi očima svýma
z kořen juž vyplakalýma,
což juž mohu řeci více?
25 Vizi jej na kříži pniece,
vše tělo dolóv letiece,
těžkostí spadnutí chtiece.

Auvech, mój zmilelý synu,
k komu se jáz viac přivinu,
mój přěrdečný synáčku
30 a jediný jedináčku?
Má milá, sladká radosti,
jiež vždy s tobú jmějich dosti,
donidž tě před sobú vidiech,
vešdy tobú radostna biech,
35 vše utěšenie s tobú jmiech,
jakěž kolivěk sama chtiech.

Mój milý synu jediný,
čistý, ničimž zlým nevinný,
všeho dobrého přěplný,
40 ktož mě viac utěší jiný?
Jižt jest má útěcha stala
a vše žalost na mě vstala,
vše mi se túha dostala;
nelžě mi jest, by přěstala.
45 Kto mě zbaví mé žalosti?
Kto mě vrátí k méj radosti?
Jichž sem dřieve jměla dosti
z mého synáčka milosti,
a již sem všech ovšem zbyla.
50 Smrt by mi milejší byla.

Ó mój synu, tvé mě rány
mučie všudy, na vše strany,
v duši, v srdci i jinady.
Staly sú mé všechny rady,
55 plna sem bolestí čele
v uočí, u prsech i v těle,

ztrativši toho prietele,
všeho světa stvořitele,
všech žalostných těšitele,
60 všech pracných obranitele.
Která jest kdy máté byla
na ten svět se porodila
tak utěšena, tak šťastna,
tak truchla, smutna a strastna,
65 tak počšćena, povýšena,
tak hubena, poražena,
jako sem jáz hubenicě
plná všady všie túžicě,
všech bolestí, všie žalosti,
70 všie strasti, všie hubenosti?

Ó mój květe přěžádúcí,
všeho kvietie kráše ktvúcí,
šlechetnější všeho světa,
rozkošnější všeho květa.
75 Jáz, tvá přěžalostná máté,
umřěla bych ráda za tě,
ne po jednu, ale stokrát
a k tomu ješće tis'úkrát.
Již sem se s tobú minula,
80 již má radost všě zhynula,
všě žalosti na mě spadly,
ve všě se v mé údy vkladly.
Ó, kak jsi na svět pozdě dán
a tak náhle smrti poddán.
85 Rozkošně na svět porozen
a všem na všě dobré vzplozen,
a juž žalostně umořen,
zmučen a zbit všady z kořen.
Mě si, svú matku, opustil,
90 a vši žalost na mě spustil,
tvým vražedníkóm otpustil,
dřieve než jsi duši pustil.

2 *zmilelý* milovaný – 3 *pyčte* litujte – 6 *túha* hoře, zármutek – 7 *boři se* hrouť se – 9 *spoři* množi – 16 *nevědě* nevím; *zdieti* počti – 20 *sem doždala* dočkala jsem se – 21 *vizi* vidím – 33 *donidž* dokud – 41 *stala* přestala – 49 *zbyla* pozbyla – 54 *staly sú* ustaly – 60 *pracný* ubohý – 65 *počšćena* počćena – 66 *hubený* bídný, ubohý – 67 *hubenicě* ubožačka – 68 *túžicě* žalost – 72 *kráše* krásněji; *ktvúcí* kvetoucí

- „Ach, které j' to utěšenie
 těchto jistých navšcievenie?
 Těžci jsou utěšitelé
 mně všichni, také přátelé.
 5 Více tiežie, nežli těšie,
 mé srdéčko v tühách pěšie.
 Jáz stvořitele hledaji,
 proto na jiné netbaji.
 Všechno na světě stvořenie
 10 otěžuje mé viděnie.
 Nechci andělóv viděti
 ani s nimi bytie jmieti,
 neb spieš mohú přičiniti
 mé bolesti než umniti,
 15 ač by počěli ot toho
 mně praviti přieliš mnoho;
 a jáz, budu-li jim chtieti
 ke všemu odpověděti,
 strach mě, by více nezmohli
 20 mé milosti než pomohli.
 Proto andělóv netbaji
 aniž jich také hledaji,
 kromě pána jich a mého
 hledám, stvořitele svého,
 25 jenž mě stvořil i jě také
 i stvořenie všelikaké.
 Neb mne ižádný nemóže,
 než on utěšiti móže.
 Pána mého jsou otnesli
 30 a neviem, kam jsou jej nesli.
 Ohlédám se přěprostraně,
 nevizi ho v žádněj straně.
 Hledám, kdež položen zvěstě,
 niž naleznu na tom miestě.
 35 Ach, přěběda mně nebožě,
 mně tak žalostí ve množě!
 Kam-li pójdu neb co zději,
 žíva řeci neuměji.
 Ach, kam zašel můj žádúcí?
 40 Kam-li se děl milujúcí?

Hledám, niž naleznu v rově.
Volám, an mi neotpovie.
Ach, mně smutnej, kam mi jíti,
kde-l' mi milého najíti?
45 Vstanu i chci všě objíti
miesta, kteráž mohu sjíti,
doňadž nenajdu, kde tu je,
jehož má dušě miluje.
Oči vždy slzy prolévajte,
50 ni plakati přestávajte.
Nohy chodte a běhajte,
ani kdy upočívajte,
donidž ve mně která žíla,
jenž mi po něm nenie míla.
55 Auvech, kam sešla má radost?
Ach, kde se skryla má milost?
Ach, mé sdravie, má jednosti,
pročs mě ostavil v žalosti?
Ach, bolesti, ach, všě nůžě,
60 nestrpělné v silnej túžě,
mě se všěch stran obklíčily
a útěchy otlúčily.
A již neviem, co zvoliti:
jest-li mi ot rovu jíti.
65 Neviem, nešťastná, kam zajdu,
ani viem, kde jeho najdu.
Smrt mi ot hrobu se bráti.
A jest-li mi při něm státi,
to mi bolest bez čelenie!
70 Proto mně lepšíeho nenie,
jedno stříeci hrobu toho,
než bych dále šla ot něho.
Ač bych dále zašla ottad
a když bych se vrátila snad,
75 vzata bych našla obake
anebo hrob zrušen také.
Stanu tu a chci umřieti,
zda budu to ščěstie jmieti,
že as budu pohrabána
80 podlé hrobu mého pána.
Ó, toť mé tělo blažené
bude, bude-l' položené

podlé mého mistra hrobu,
 umru-li v nynější dobu.
 85 Ó má šťastná dušě milá,
 jenž vyjdúc z křehkého těla
 moci bude inhed jíti
 v hrob mého pána i vjíti.
 Méj duši mé vešdy tělo
 90 bolest s úsilím zacělo,
 ale hrob mně mého pána
 pokoj a čest bude vzvána.
 Ten hrob za mého živenie
 bude mé vše utěšenie
 95 a na smrti bude na méj
 pokoj věčný dušici méj.
 Žíva podlé jeho budu
 a umrúci při něm sbudu.
 Ani žíva ni umrúci
 100 otlúčím se při něm jsúci.
 Ach, mně přenešťastnéj ženě,
 ach, na mé nedomyšlenie!
 Proč sem nestála dobu v tu,
 proč ho sama ostavich tu?
 105 Proč sem tehdy jeho těla
 střieci ústavně nechťěla?
 Již bych vzata neplakala,
 ni bych ho snad vzieti dala.
 Aneb šla bych po nich slediec,
 110 kam jej nesli, toho hlediec.
 Ale podlé hřiecha mého,
 chovajíc zákona svého,
 ztratich pána zákonného,
 nad vše jiné mně milého.
 115 Když sem zákonu hověla,
 zákon sem sdržěti chtěla,
 a toho, jmuž zákon slúží,
 ztratila sem po méj núzi.
 Kakž kolivěk jsúci při něm
 120 nebylo by, to jístě viem,
 zákona tiem přestúpiti,
 ale ovšem doplniti.
 Zákon starý z ustavenie
 ot něho poskvrněn nenie,

125 kromě vezme obnovenie
 lepšiej věci na stvrzenie.
 Mrtvý ten čistých neskvrní,
 než z nečistých čisté činí.
 Všelikého usdravuje
 130 bůh, ktož se ho dotykuje,
 a ktož k němu přistupuje,
 toho také osvěcuje.
 Ale na čem již ostanu?
 Na svú bolest rozpomanu
 135 když hledajíc jeho jidech,
 otšedši opět přijidech,
 hrob otevřěný nalezech,
 ale jeho nenalezech.
 Tuž čakající i stanu
 140 zda se zjěví v kterou stranu.
 A kakož mi státi saměj?
 Ach, co mi zdieti tůzě méj?
 Apoštoli se rozešli
 a mne plačúce otešli.
 145 Ižádného neviděti,
 by kto se mnú chtěl žžleti,
 ani se ten který udál,
 jenž by se mnú mistra hledal.
 Zjěvili mi se anděli,
 150 ale neviem, co jsú chtěli.
 Ač sú mě utěšiec mněli,
 proč pláči, by to věděli.
 Pakli by se nemýlili,
 proč pláči, neřkli by byli:
 155 „Ženo, proč pláčeš? Pověz nám!
 Neb co hledáš? Netaj nic k nám!“
 Aneb snad proto tázali,
 by mi plakati nedali?
 Neb ač by mi to radili,
 160 téžměř by mě umořili.
 Jáz jich poslušna nebudu,
 ale donidž žíva budu,
 plakati vždy budu dotud,
 jeho nenaleznu dokud.
 165 A což sobě smutná sději?
 Kde-l' ho nalézti uměji?

- Kam-li mi se obrátiti?
Neb na kom rady prositi?
Kto se nade mnú smiluje
170 neb utěší neb slituje?
Kto mi povie neb zkazuje,
koho má dušě miluje,
kde-li bydlí neb přebývá
anebo kde upožívá?
175 Ach, auvech, by kto milému
vzkázal to mistrovi mému,
že po něm milostú mdleji
a bolestú všě truchleji.
Aneb méj bolesti rovně
180 nikdiež nenie, zdá se to mně.
Navrať se, můj milý, zase,
na mé sliby vzpomana se.
Ó žádúci milovaný,
milostníče přěžádaný!
185 Navrať mi své utěšení,
tvé milé tváři vidění!
Ukaž mi svú tvář v tu dobu!
Povzni tvój hlas v uší obú.
Tvój hlas sladký mému sluchu,
190 tvá tvář míla j' mému duchu.
Ó nádejě má jediná
v světě a ižádná jiná,
nepotup žádanie mého,
popřěj mi vidění svého!
195 Má by dušě v tom dost jměla,
potom nech ať bych umřěla.“

Když Maria tak povědě
plačíc u bolestnéj biedě,
tehdy se obráti zase.
200 Ježúš jie viděti da se.
Ale ona nevědieše,
by byl Ježúš, ani mnieše.
Ježúš jie tehdy otáza,
co pláče neb hledá, vztáza.
205 Ó žádosti dušě jejie,
proč jie tiežeš zkušijě jie,

řka: „Co pláčeš neb co hledáš?“
Proč se jiej poznati nedáš?
Však tě ona málo před tiem
210 viděla v obid lidem všem
s bolestí srdéčka svého
na kříži oběšeného.
Ona třetí den viděla
tvoji rucě, ot nůž jměla
215 dřieve časté požeňanie
a to pro své milovanie,
a tvé nohy, jež líbala,
k tomu slzami umývala,
hřebími k kříži připaty,
220 s rukama krutně rozpaty.
A juž mní také zacélo
z hrobu tvé vyňato tělo,
jehož mazat přišla byla,
by se jakž takž utěšila.
225 A ty jie, proč pláče, tiežeš,
jímž ji viac bolestí viežeš.
Milý mistře, ty, jenž vše vieš,
proč tej ženy duch pripravieš
k takéj túžě a k žalosti,
230 jenž tak hledá tvé milosti?
Ana mysl'ú vždy při tobě
a na duši všěcka v tobě,
vší silú úfá do tebe,
sama zúfavši ot sebe,
235 ani hledá co jiného
než jedno viděnie tvého,
ni co kdy jiného myslí,
než tě vešdy jmá na myslí.
A snad proto nedomní se,
240 by ty byl; mně cěle i zdí se,
že již vňuž z uma vyňata
pro tě i omylem jata.
Čemuž tehdy dieš: „Co žádáš,
ženo, co pláčeš neb hládáš?“
245 Avšak vieš, žeť nedie řkúci:
„Tebe pláči žádajúci,“
kromě ač by ty svým duchem
řekl v jemie srdéčku sluchem:

250 „Ját sem, jehožs ty plakala,
ját sem, jehožs ty žádala.“
Nebť jiej nelže znáti tebe,
doněvadž ty tajíš sebe.
Ona zahradníka mniecei
vecě: „Pane,“ naň hľadieci,
255 „ačs ty jej vzal a kdes složil,
pověz mi, kdes jej položil,
a ját jeho vezmu znova
a s ním se vložím do rova.“
Ó bolesti přelišená!
260 Ó milosti převyšená!
Tato jistá smutná žena
tak bolestú ohrazena
bieše vňuž temným oblakem,
pronž nevládniese svým zrakem
265 ani viděti možiese
slunce, jenž ráno vzhodieše,
poprsky rozprostierajě,
v jejie okna blsket dávajě,
skrzě uši již světlejie
270 vcházějě v dóm srdce jejie.
Ale že se bieš přemohla
milostú, takž i nemohla
vidúc viděti před sobú;
tak jiej oči zaše mdlobú.
275 Ježúšě jístě vidiese,
ale, by on byl, nemniese.
Ó Maria, ač ho hledáš,
proč ho právě neohlédáš?
A toť Ježúš, tvá všě chvála,
280 jehožs tak snažně hládala,
hledát tebe, již z mrtvých vznik,
a ty mníš, by byl zahradník.
Jest to pravda, jakž ty súdiš,
ale na tom všelik blúdiš,
285 ač tak zahradníka jho mníš
a Ježúšě se nedomníš.
Jest Ježúš i zahradník je,
jenž rozličné siemě sěje
střěd zahrady srdce tvého
290 i všelikého věrného.

- A snad jeho také neznáš
 proto, ež umrlého hledáš.
 A juž právě na tej věci
 můj úmysl miení uléci,
 295 pro ňuž sě viac dátil tebe
 ani tobě zjěvil sebe.
 Pročs hledala, jenž jest nebyl,
 a nehledalas, jenž jest byl?
 Ježúšes vešdy žádala
 300 a Ježúšes nehládala.
 Proto Ježúšě vidúci
 bylas jeho nevědúci.
 Ó mistře, plný milosti,
 jáz hříešný po méj křehkosti
 305 omlúvati neuměji
 jejie bludu ani směji,
 neb všelik v omyle stála,
 ež takéhož tebe hledala,
 jakéhož tě tdy vidieše,
 310 když tě v rov vložila bieše.
 Viděla bieše začelo
 dříeve tvé umrlé tělo
 s křížě před sobú složeno
 a tak v rově položeno:
 315 tak silnú bolestí sjata
 po tvéj smrti bieš otjata,
 že nic nádejě nejměla,
 by tě kdy živa viděla.
 A tak v tej bolesti jsúci
 320 po tvém pohřebu plačúci
 nejmějieše nic myšlenie
 na tvé třetí den vzkříešenie.
 Tehdy Jozef když tě složi
 s křížě a v rově položi,
 325 tudiež Maria pohřebe
 svůj duch v rově podlé tebe
 a tak nerozlučně shluči
 k tvému tělu i přilúči,
 že by snáze rozlúčila
 330 duši s tělem bez omyla,
 než svůj duch ot těla tvého,
 tě milující mrtvého.

- Duch jejie byl viac v tvém těle
nežli v jejie, to viem cële.
335 Kdež tvého těla hledáše,
tudiež svého ducha ptáše;
a kdež tvé tělo ztratila,
tudiež svůj duch i s ním byla.
Což tehdy jest to v div hnáti,
340 ač tebe nemohla znáti?
Neb toho v sobě nejmieše,
jímž tě viděti slušieše.
Navrat' jejie duch jejie v tělo,
jenž jest při tobě zacëlo,
345 srdce jejie hned nabude,
všeho bludu i pozbude.

1 *keré j' které* (jaké) je – 5 *tiežie* tíží, obtěžují – 6 *pěšie* hyne, chřadne, vadne – 10 *otě-
žuje* obtěžuje – 12 *bytie jmiati* býti, zůstávati – 14 *umnti* zmenšiti – 15 *ač* jestliže; *ot toho*
o tom – 20 *milost láska* – 31 *přeprostraně* na všechny strany – 32 *nevizi* nevidím – 33 *zvěstě*
známě, jak je známo – 34 *niž* aniž – 35 *nebožě* nebohé – 36 *žalostí ve množě* v mnoha
žalostech – 37 *zději* učiním – 44 *kde-l'* kde-li, nebo kde – 46 *sjiti* projíti – 47 *doňadž* dokud
– 52 *upočívajte* zůstaňte stát – 53 *žila* krev v žilách, život – 55 *sešla* odešla – 57 *jednost* osa-
mělost – 60 *nestrpělné* nesnesitelné – 62 *útěchy otlúčily* zbavily útěchy – 69 *bez cëlenie* nevy-
léčitelná – 71 *jedno jen; sřieci* sřeziti, hlídati – 75 *obake* jistě, zajisté – 77 *stanu* zůstanu stát –
79 *as* aspoň; *pohrabána* pohřbena – 83 *podlé* vedle – 90 *zacëlo* zajisté, jistě – 92 *vzvána* na-
zvána – 97 *podlé jeho* podle něho – 98 *sbudu* zůstanu – 100 *otlúčím sě* odloučím se – 102
nedomyšlenie nerozum – 104 *ostavich* zůstavila, nechala jsem – 106 *ústavně* vytrvale – 109
sledieci slídic, stopující ji – 112 *zákon řád* – 113 *pán zákonný* pán zákona, t. j. Kristus –
115 *hověti* šetřiti, dbáti – 118 *po méj nůzi* ke své škodě – 119-122: ačkoli zůstati při něm
by nebývalo bylo přestoupení, ale vyplnění zákona – 125 *kromě* leč – 126 *stvrzenie* utvrzení
– 135 *jidech* šla jsem – 142 *túha* tesknost, žalost – 144: odešli ode mne plačice – 147 *udál sě*
vyskytl se – 151: Zda mysleli, že mne utěší – 154 *neřkli by byli* nebyli by řekli – 160
těžměř téměř – 165 *sději* počnu – 171 *zkazuje* řekne – 174 *upočívá* prodlévá – 177 *milostú*
mdleji láskou chřadnu – 181 *zasě* zpět – 184 *milostníče* miláčku – 187 *v tu dobu* nyní –
188 *povzmi zazni; v uši obú* (duál) v obou uších – 193 *žádanie* žádost – 194: popřej mi, abych
tě spatřila – 197 *povědě* pověděla

204 *vztáza* otázal – 206 *tiežeš tážeš* se; *zkušijě jie* zkoušeje ji – 210 *v obid* za potupu –
214 *ot nůž* (duál) od nichž – 220 *krutně* kruté – 221 *zacëlo* zajisté – 226 *jímž čimž; bolestí*
viežeš bolestí spoutáváš – 228 *připravieš* připravuješ – 239 *nedomní sě* nedomyšlí se,
neuhodne (že to jsi ty) – 240 *zdí sě* zdá se – 241: že již jako bych pozbyla rozumu – 247 *kromě*
ač by leda že bys – 252 *doněvadž* dokud – 253 *zahradníka mniecei* považujíc ho za
zahradníka – 259 *přelišená* přílišná, náramná – 262 *ohrazena* obklopena, zachváčena –
263 *vňuž* jako – 266 *vzchodiše* vycházelo – 267 *poprsky* paprsky – 268 *blsket* záře – 271
bieš (m. *bieše*) byla – 274 *zašle mdlobú* (duál) slabostí ochably – 276 *nemnieše* nemyslíla (že
jest on) – 281 *vznik* vstav – 284 *všelik* zcela – 285-286: jestliže ho tak považuješ za za-
hradníka a nedomyšlíš se, že je to Ježíš – 289 *sřěd* doprostřed – 292 *ež že* – 294 *ulěci*
ulehnouti – 301-302: Proto, ač jsi Ježíše viděla, nevědělas, že je to on – 306 *ani směji* ani se
neodvažují – 309 *tdy* tehdy – 325 *tudiež* tu; *pohřebe* pohřbila – 327 *shluči* shlukla, spojila –
328 *přilúci* připojila – 330 *bez omyla* bez pochybnosti – 339 *v div hnáti* diviti se